

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Lahti University of Applied Sciences

TYÖHARJOITTELUN MERKITYS MAAHANMUUTTAJANAISTEN KOTOUTUMISELLE

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaaliala
Sosionomi (AMK)
Sosiaalipedagoginen lapsi- ja nuorisotyö
Opinnäytetyö
7.9.2011
Laura Koskela

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

KOSKELA, LAURA: Työharjoittelun merkitys maahanmuuttajanaisten kotoutumiselle

Sosiaalipedagogisen lapsi- ja nuorisotyön suuntautumisvaihtoehdon opinnäytetyö,
42 sivua, 3 liitesivua

Syksy 2011

TIIVISTELMÄ

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää maahanmuuttajanaisten kokemuksia siitä, mikä merkitys työharjoitteluilla oli ollut heidän kotoutumisellensa. Tutkimus oli kvalitatiivinen, ja se toteutettiin teemahaastattelemalla kolmea maahanmuuttajanaista.

Tutkimustulokset osoittivat, että suomen kielen heikko osaaminen oli merkittävä este maahanmuuttajien työllistymisessä. Työharjoittelut antoivat maahanmuuttajanaيسille arvokasta kokemusta työelämästä, ja haastateltavat pitivät ensisijaisena toiveenaan Suomessa päästä töihin. Tutkimustulokset osoittivat myös, että maahanmuuttajien omalla aktiivisuudella oli suuri merkitys työllistymisessä. Perhe oli maahanmuuttajille erityisen tärkeä voimavara.

Haastateltavien kohdalla työharjoittelut eivät olleet auttaneet heitä työllistymään, mutta haastateltavat kokivat kuitenkin työharjoittelut merkittäväksi vaiheeksi työllistymisensä polulla. Opinnäytetyö nosti maahanmuuttajanaisten äänen kuuluville, mutta suuremmassa mittakaavassa tutkimuksen merkittävyys on pieni.

Avainsanat: maahanmuuttajat, työharjoittelu, kotoutuminen, integraatio, sosiaalipedagogiikka

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

KOSKELA; LAURA: The importance of practical training for immigrant women' social integration

Bachelor's Thesis in Social pedagogy for work with children and young people
42 pages, 3 appendices

Autumn 2011

ABSTRACT

The goal of this study was to find out immigrant women' experiences of the importance of practical training for their social integration. The thesis was a qualitative research and the research material was collected using a theme interview.

The research results showed that insufficient knowledge of Finnish was a significant barrier to the employment of immigrants. Practical trainings gave precious experience from working life to immigrant women and interviewees hoped to work in Finland. The research results also showed that immigrants' own activeness in the process of job hunting was important. The family was especially important for immigrant women.

Interviewees' practical training did not help to get employed. Nevertheless, the immigrants acknowledged that practical training was an important part of their employment path. The thesis raised the voice of immigrant women but on a larger scale the importance of this research was small.

Key words: immigrants, practical training, social integration, social pedagogy

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	MAAHANMUUTTAJAT	2
2.1	Maahanmuuttajanainen	2
2.2	Perhe	3
2.3	Maahanmuuttajat Lahdessa	4
3	INTEGRAATIO	5
3.1	Berryn akkulturaatiomalli	5
3.2	Kotoutuminen	5
3.3	Kotoutumistuki	7
3.4	Kotoutumislaki	8
3.5	Kotoutumisohjelma	9
3.6	Kotoutumissuunnitelma	9
3.7	Kotoutumiskoulutus	10
3.7.1	Työharjoittelu	11
3.7.2	Suomen kieli	14
4	MAAHANMUUTTAJANAISET JA TYÖ	16
5	SOSIAALIPEDAGOGIIKKA	19
6	AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	20
7	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	21
7.1	Tutkimuksen tavoite, tarkoitus ja tutkimustehtävät	22
7.2	Tutkimusmenetelmä	22
7.3	Aineistonkeruu	23
7.4	Kohderyhmä	23
7.5	Aineiston analysointi	24
8	TUTKIMUSTULOKSET	25
8.1	Haastateltavien taustatietoja	25
8.2	Suomen kielen taidon merkitys	25
8.3	Työharjoittelu kokemuksen antajana	26
8.4	Työn rooli	27
8.4.1	Maahanmuuttajan oma aktiivisuus	28
8.4.2	Sosiaalinen tuki	28

8.5	Työharjoittelu ja perhe	29
9	JOHTOPÄÄTÖKSET	31
10	TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	33
11	POHDINTA	35
	LÄHTEET	38
	LIITTEET	43

Suomessa suurin yhteiskuntaan integroitumiseen vaikuttava tekijä on työ, niin kantaväestön kuin maahanmuuttajienkin kohdalla. Maahanmuuttajien työllistymisen on muuta väestöä vaikeampaa, ja maahanmuuttajien työttömyysluvut ovat moninkertaiset kantaväestöön verrattuna. (Forsander & Ekholm 2001, 59.) Kun Suomessa suuret ikäluokat jäävät pois työelämästä, tarvitaan uutta työvoimaa, ja tämä helpottaa maahanmuuttajien pääsyä osallistumaan työmarkkinoille (Forsander, Ekholm, Hautaniemi, Alitolppa-Niitamo, Kyntäjä, & Quoc Cuong 2001, 8). Työharjoittelupaikka on monelle maahanmuuttajanaiselle väylä työelämään (Harrakamäki 2007, 390).

Tämä opinnäytetyö on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Tarkoituksena on selvittää maahanmuuttajanaisten kotoutumisen ja työharjoitteluiden yhteyttä. Opinnäytetyön lähtökohtana oli viime vuoden loppuun asti kestänyt Kotona-hanke, jonka tavoitteena on edistää Lahden seudulla asuvien thai-naisten kotoutumista. Tarve ja aihe opinnäytetyölle tulivat Päijät-Hämeen työ- ja elinkeinotoimiston johtavalta työvoimaneuvojalta Maarit Ahomäeltä. Ahomäki toivoi tutkimusta siitä, kuinka suuri merkitys kotoutumisessa on työharjoittelulla.

Opinnäytetyön taustalla on myös oma ammatillinen ja henkilökohtainen kiinnostukseni maahanmuuttajia ja monikulttuurisuutta kohtaan. Maahanmuuttajia koskevat asiat ja kysymykset ovat yhteiskunnassamme jatkuvasti pinnalla, joten niitä on luontevaa seurata. Opinnäytetyöprosessin kautta opin valtavasti uutta niin kirjallisuudesta kuin haastateltavien maahanmuuttajanaisten kokemuksistakin.

Tämän opinnäytetyön teoriaosuus käsittelee maahanmuuttajia, kotoutumista, työharjoittelua, työtä, perhettä sekä sosiaalipedagogiikkaa. Teoriaosuuden jälkeen kerrotaan aikaisemmin tehdyistä aiheeseen liittyvistä tutkimuksista. Opinnäytetyön loppuosa sisältää muun muassa tietoa tutkimuksesta, tulokset, johtopäätökset ja pohdinnan.

2 MAAHANMUUTTAJAT

Maahanmuuttajia ovat kaikki eri syistä Suomeen muuttaneet ihmiset (Martikainen 2006, 25). Tässä opinnäytetyössä käytetään käsitettä valtaväestö erotuksena maahanmuuttajista. Valtaväestön käsitteeseen liittyy ajatus pitkästä asuinhistoriasta, yhteisistä geeneistä, kulttuurista ja kielestä. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 15, 18.) Suomen maahanmuuttajista noin puolet on naisia, vaikka eri maahanmuuttajaryhmissä naisten ja miesten osuudet vaihtelevatkin huomattavasti (Forsander & Ekholm 2001, 58.)

2.1 Maahanmuuttajanainen

Perheenjäsenenä Suomeen saapuvan maahanmuuttajanaisen maassa oleskelu voi olla täysin riippuvainen hänen miehestään, mikä osaltaan voi heikentää naisen asemaa. Avioliiton kautta tulleiden suomalaisten ulkomaalaiset puoliset saattavat elää eristyksissä ja ilman tukiverkostoja, jolloin syrjäytymisen riski on suuri. Maahanmuuttajien joukossa on paljon menestyviä naisia, mutta on myös niitä, jotka tarvitsevat erityistä kannustusta ja rohkaisua kotoutumisessa ja työllistymisessä. Naiset ovat voineet jäädä omassa kotimaassaan ilman koulutusta, perheet ovat usein monilapsisia eikä perheen arvomaailmaan välttämättä kuulu naisten kouluttautuminen tai työssäkäynti. Riippumatta siitä, ovatko naiset työelämässä vai eivät, on tärkeää, että he osallistuisivat suomalaiseen yhteiskuntaan. Naisten ja äitien asema tulevan sukupolven kasvattajina on perheiden hyvinvoinnin kannalta merkittävä. (Työministeriö 2002, 105.)

Kotouttamissuunnitelmat tehdään lain mukaisesti yleensä perhekohtaisiksi. On otettava kuitenkin huomioon, että perheenjäsenten elämäntilanteet voivat olla hyvin erilaisia ja edellyttää eriytettyjä toimenpiteitä. Maahanmuuttajien ja eri palveluiden järjestäjien kokemuksen mukaan naisten kotoutumisen suunnittelulle omat vaatimuksensa tuovat naisten erityisongelmat, kuten suuret perheet, sukulaisverkoston puuttuminen, naisten asema perinteisissä kulttuureissa, joskus luku- ja kirjoitustaidottomuus sekä naisiin kohdistuva väkivalta. Riittävät tulkkipalvelut ovat eräs välttämätön edellytys maahanmuuttajanaisten kotouttamisessa. Esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan palveluissa käydessään maahanmuuttajanaiset tarvitsevat

usein mieluiten naispuolisen ammattitulkkin apua. Aviomiestä, sukulaismiestä tai lasta tulkkina käytettäessä ei voida taata naiselle tasa-arvoista ja puolueetonta palvelua. On ehdottoman tärkeää, että maahanmuuttajanaiset saavat tietoa siitä, miten suomalainen yhteiskunta toimii ja miten siinä tulee toimia. Työvoiman ulkopuolelle jäävät kielitaidottomat naiset voivat helposti joutua tilanteeseen, jossa he ovat täysin ilman tietoa yhteiskunnan toimintatavoista. Heidän oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan voi myös pahimmillaan välittyä tai välitetään tarkoituksellisesti virheellistä tietoa. (Työministeriö 2002, 108.)

Puhuttaessa maahanmuuttajanaisista ei voida sivuuttaa keskustelua äitiydestä, sillä se vaikuttaa naisten mahdollisuuksiin ja asemaan maahanmuuttajina sekä lähtöettä vastaanottajamaassa. Äitiys on keskeinen sosiaalinen suhde, joka vaikuttaa naisen elämään kokonaisvaltaisesti kulttuurista riippumatta, mutta äitiyteen liittyy myös vahvoja kulttuurisia odotuksia ja näkemyksiä. Jokaisessa tunnetussa yhteiskunnassa äidillä on päävastuu pienten lasten hoidosta, mutta monissa maissa valitsee laajennetun äitiyden malli, jossa on tyypillistä, että sukulaisilla on keskeinen rooli lasten kasvattamisessa ja hoitamisessa. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 193-194.)

2.2 Perhe

Uuteen maahan muuttaminen ei kosketa ainoastaan yksilöitä, vaan vaikuttaa myös perheisiin ja perheenjäsenten välisiin suhteisiin monella tavalla. Uuteen yhteiskunnalliseen tilanteeseen sopeutuminen pakottaa maahanmuuttajan tiettyjen perheeseenkin liittyvien aikaisemmin itsestään selvien arvojen ja käytänteiden uudelleenarvioimiseen. Maahanmuuttajina yhdessä koetut hankaluudet voivat vahvistaa perhesiteitä, mutta muuttuneet roolit tai perheen sisällä kiristynyt ilmapiiri voivat myös aiheuttaa perhesuhteiden purkautumista. Joskus maahanmuuttajaperheissä noudatetaan perinteisiä roolimalleja jopa poikkeuksellisen tiukasti, ja tämä voi liittyä jatkuvuuden tunteen kaipaamiseen. Elämään haluttua pysyvyyttä etsitään perheestä, jotta muutoksista huolimatta edes jokin asia tuntuisi tutulta ja turvalliselta. (Siim 2007, 218, 224, 229.)

2.3 Maahanmuuttajat Lahdessa

Lahdessa asuvien ulkomaalaisten kansalaisten määrä oli vuonna 2009 3291, joka on 3,3 prosenttia Lahden alueen koko asukasluvusta (Maahanmuuton vuosikatsaus 2009). Lahden seudun 3500 maahanmuuttajasta vuonna 2006 Päijät-Hämeen työvoimatoimiston asiakkaana oli 1167, ja heistä työttömiä 561. Lahdessa maahanmuuttajien työttömyyden arvioitiin olevan hieman muun maan keskiarvoa (24-26%) korkeampi. Vuonna 2006 maahanmuuttajia työllistivät teollisuus ja palvelualat sekä kuntasektorilla lastenhoito ja terveydenhuolto. (Lahti 2007, 23.)

3 INTEGRAATIO

Integraatiokeskustelu on käynyt läpi monia vaiheita 1900-luvulla. Tutkijat ovat käyttäneet maahanmuuttajien sopeutumisstrategioista käsitteitä assimilaatio, akkulturaatio, sopeutuminen ja integraatio. Käsitteillä on pyritty määrittelemään maahanmuuttajien kuulumista johonkin tai ulossulkemista jostakin. (Forsander 2001, 32.) Integraatioksi kutsutaan sitä prosessia, jonka aikana maahanmuuttaja asettuu ja tulee osalliseksi sosiaalisesti, taloudellisesti ja poliittisesti uuteen elinympäristöönsä (Martikainen & Tiilikainen 2007, 19).

3.1 Berryn akkulturaatiomalli

John Berry on akkulturaatiomallissaan jakanut akkulraatio-käsitteen integraation, separaation/segregaation, assimilaation ja marginalisaation nelikenttään. Integraatio merkitsee sitä, että ihminen kokee kuuluvansa etniseen vähemmistöryhmään ja arvostaa sitä, mutta on yhteistyössä myös kantaväestön kanssa. Separaatio tarkoittaa eristäytymistä, eli etnisen ryhmän edustaja välttää kontakteja kantaväestöön ja pitäytyy omiensa parissa. Segregaatio on eristämistä, jolloin kantaväestö toimii vähemmistöryhmän eristäjänä. Kun ihminen luopuu itse vähemmistöidentiteetistään ja toivoo kuuluvansa enemmistöön, puhutaan assimilaatiosta eli sulautumisesta. Marginalisaatio eli syrjäytyminen tarkoittaa taas yksilön eriytymistä sekä omasta että kantaväestön kulttuurista. (Berry 1976, 171-197; Berry, Poortinga, Breugelmas, Chasiotis & Sam 2011, 308-327.)

3.2 Kotoutuminen

Integraatiosta puhuttaessa Suomessa käytetään siitä usein myös käsitettä kotoutuminen. Kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajan samanaikaista osallistumista uuteen yhteiskuntaan sekä oman kielen ja kulttuurin säilyttämistä. Kotoutumista voidaan tutkia yksilön, perheen, yhteisön tai yhteiskunnan tasolla. Monet tekijät, kuten sukupuoli, ovat vaikuttamassa maahanmuuttajan sopeutumisprosessiin. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 19, 24.)

Kotoutumisen merkitys korostuu erityisesti silloin, kun maahanmuuttajalla on kypsä kulttuurinen identiteetti jo ennen uuteen maahan tuloaan. Vastasaapunutta aikuista maahanmuuttajaa voi verrata kalaan, jonka täytyy yrittää selviytyä myös kuivalla maalla. Kotoutumista helpottaa huomattavasti se, jos maahanmuuttaja on tiedostanut tämän haasteen jo ennen muuttamista ja on voinut valmistautua siihen. (Etnisten suhteiden neuvottelukunta 2005, 6.)

Maahanmuuttajan kotoutumista pidetään onnistuneena, jos hän on sopeutunut ympäristöönsä. Yhteiskuntaan mahtuu kuitenkin paljon erilaisia ympäristöjä, ja se, että maahanmuuttaja on sopeutunut yhteen niistä, ei tarkoita että hän olisi sopeutunut kaikkiin. (Etnisten suhteiden neuvottelukunta 2005, 6.)

Kun olosuhteet ovat suopeat, on kotoutuminen luonnollinen prosessi. Usein kotouttamispolitiikan olisi järkevämpää olla esteiden raivaamista kuin ryhtymistä maahanmuuttajia koskeviin positiivisiin toimenpiteisiin. Maahanmuuttajien väliaikaisuuden tunne on usein esteenä tehokkaalle kotoutumiselle. Väliaikaisuuden tunne voi johtua erilaisista syistä, kuten työsuhteen luonteesta tai syrjinnästä yhteiskunnassa. (Etnisten suhteiden neuvottelukunta 2005, 7.)

Kohdemaan asenneilmasto vaikuttaa yhtenä tekijänä maahanmuuttajien viihtyvyyteen ja mahdollisuuksiin. Suomalaisten asennetutkimuksien mukaan eri etniset ryhmät ovat etnisessä hierarkiassa eri asemassa. Kansainvälinen tutkimus on todennut myös selviä viitteitä sukupuolittuneesta suhtautumisesta: miehet nähdään kulttuuriensa patriarkaalisten rakenteiden kantajina, ja naiset uhreina ja autettavina. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 25.)

1990-luvulta alkanut nopea maahanmuuttajien määrän kasvu on tuonut mukanaan haasteita koko yhteiskunnalle, valtaväestölle, maahanmuuttajille itselleen, työnantajille ja viranomaisille. Maahanmuuttajien kotoutumista Suomeen hankaloittaa luonnollisen vuorovaikutuksen vähäisyys maahanmuuttajien ja valtaväestön kesken. Vuorovaikutuksen puuttuminen johtaa tilanteeseen, jossa kotoutumiseen liittyviä perusedellytyksiä ei onnistuta saavuttamaan. Lisäksi maahanmuuttajat asuvat usein keskitetysti lähiöissä, joissa keskinäinen kanssakäyminen vähentää yhteydenottoa muuhun väestöön. Vuorovaikutuksen puute voi synnyttää kantäväes-

tön keskuudessa ennakkoluuloja ja rasismia maahanmuuttajia kohtaan, ja syrjäytymisen riski lisääntyy. (Uusikylä, Tuominen, Reuter & Mäkinen. 2005, 11-12.)

3.3 Kotoutumistuki

Maahanmuuttajien kotoutumistoimenpiteiden suunnittelussa ja toteutuksessa maahanmuuttajia ei koskaan pitäisi katsoa homogeenisenä ryhmänä. Kotoutuminen on aina yksilöllinen prosessi, ja maahanmuuttajille tulisi tarjota vaihtoehtoisia kotoutumispalveluiden mahdollisuuksia. Erityisesti kotoutumiskoulutuksen tarjonnassa ja työllistymiseen tähtäävissä toimenpiteissä korostuu tarve monipuolimpiin palveluihin. Yksi tärkeä lähtökohta kotoutumisessa on asiakaslähtöisyys, ja se, ettei viranomainen voi kotouttaa maahanmuuttajaa, vaan ainoastaan tarjota mahdollisuuden siihen. (Etnisten suhteiden neuvottelukunta 2005, 1.)

Selviytyäkseen uudessa ympäristössä maahanmuuttaja tarvitsee kuitenkin tukea. Tuen antamisen ongelma on siinä, kuinka antaa sitä oikeassa suhteessa siten, että kannustin säilyy eikä yksilö menetä motivaatiota. Jos maahanmuuttaja saa tukea liian vähän, on vaarana, että hän turhautuu ja kääntyy itsetuhoiseen suuntaan. Tukea voivat antaa eri tahot, kuten perhe, työnantaja, valtiovalta, yhdistys tai kadunmies. Pahimmillaan tuki voi aiheuttaa riippuvuussuhteen, joka myöhemmin kostautuu maahanmuuttajalle. Tuki siis ei saa olla itseisarvo. (Etnisten suhteiden neuvottelukunta 2005, 6.)

Kotoutumisen kannalta ympäröivän yhteiskunnan ja maahanmuuttajien kohtaamisen työntekijöiden tuki on välttämätöntä (Räty 2002, 8). Aikaisempien tutkimusten mukaan maahanmuuttajanaisten asema on riskialttiimpi kuin miesten. Erityisesti pakolais- ja musliminaiset saatetaan asettaa jo lähtökohtaisesti uhrin asemaan. Varauksetta tähän väitteeseen ei kuitenkaan voi suhtautua, sillä kotoutuminen on hyvin moniulotteinen prosessi. Tilannekohtaiset erot, henkilökohtaiset voimavarat ja toimijuus on syytä ottaa huomioon. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 19, 24.)

Maahanmuuttajan yhteiskuntaan kotouttamisen ja työllistymisen prosessia tulisi selkiyttää, ja kotouttamisen intensiivisyyttä ja nopeutta lisätä. Nopeutetun menet-

telyn etuna on maahanmuuttajan motivaatio, ja se myös ehkäisee työllistymisen kannalta epäedullisten asenteiden syntymistä. Kotoutumisen ja työllistymisen prosessin ensimmäisessä vaiheessa tutustutaan suomalaiseen yhteiskuntaan ja motivoitutaan toimimaan siinä. Toisena vaiheena on sellaisen pätevyyden hankkiminen, jota työelämässä toimimiseen edellytetään. Maahanmuuttaja voi esimerkiksi osallistua työharjoitteluun. Viimeisenä tulee varsinainen työllistyminen avoimille työmarkkinoille. Tärkeää on maahanmuuttajan motivaation ylläpito työllistymiseen ja suomalaiseen yhteiskuntaan koko prosessin ajan. Tämä edellyttää muun muassa sitä, että maahanmuuttaja itse on yhtenä osapuolena suunnittelemassa kotoutumista. Prosessi ei myöskään siedä pitkiä taukoja. Kotoutumisen vaiheet eivät ole selvästi erillisiä ja peräkkäisiä, eivätkä kaikki maahanmuuttajat käy jokaista vaihetta välttämättä läpi. Prosessissa tulee ottaa huomioon, että maahanmuuttaja on paitsi yksilö, myös perheellinen ja yhteisönsä jäsen. Häntä ei siis voi käsitellä irrallisena muusta yhteiskunnasta tai maahanmuuttajien omista yhteisöistä. (Arajärvi 2009, 80-83.)

3.4 Kotoutumislaki

Suomessa maahanmuuttajien kotoutumista, tasa-arvoa ja valinnanvapautta pyritään edistämään lailla maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta. Lain tavoitteena on oikeilla toimenpiteillä tukea maahanmuuttajien yhteiskunnassa tarvitsemien keskeisten tietojen ja taitojen saavuttamista. Laissa käsitteellä kotoutuminen tarkoitetaan maahanmuuttajan yksilöllistä kehitystä, jonka tavoitteena on osallistua yhteiskunnan toimintaan ja työelämään, kuitenkin omaa kieltä ja kulttuuria säilyttäen. Viranomaisten järjestämiä kotoutumista tukevia ja edistäviä toimenpiteitä, voimavaroja ja palveluja kutsutaan kotouttamiseksi. Kotouttamisen tavoitteena on myös ottaa huomioon maahanmuuttajien tarpeet järjestettäessä muita yhteiskunnan palveluja ja toimenpiteitä. Lain mukaan kotouttamista edistävien ja tukevien palveluihin ja toimenpiteisiin on oikeutettu henkilö, joka on muuttanut Suomeen ja jonka kotikunta on Suomessa. (Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 9.4.1999/493, 1-3 §.)

Koska vastuu kotouttamislain toimeenpanosta on jakaantunut eri viranomaistahojen kesken, on ilmennyt epäselvyyttä siitä, kuka on vastuussa ja mistä. Asiakkaat ovat ongelmatilanteissa epävarmoja siitä, mihin tai keneen pitäisi ottaa yhteyttä. (Etnisten suhteiden neuvottelukunta 2005, 10-11.)

3.5 Kotoutumisohjelma

Kotouttamisohjelmat laaditaan kunnissa maahanmuuttajan kotoutumisen edistämiseksi ja tukemiseksi. Se sisältää suunnitelman kotoutumista edistävistä ja tukvista toimenpiteistä, palveluista, yhteistyöstä ja vastuista. Kotouttamisohjelmaan tulee kirjata myös, miten muita yhteiskunnan palveluja ja toimenpiteitä järjestettäessä otetaan maahanmuuttajan tarpeet huomioon. Lisäksi siihen sisällytetään etnisen tasa-arvon ja hyvien etnisten suhteiden edistäminen ja syrjinnän ehkäiseminen. Kunta huolehtii kokonaisuudessaan kotouttamisohjelman laatimisesta, toimeenpanosta, kehittämisestä sekä ohjelman toteutumisen ja vaikutusten seurannasta. Se voi kuitenkin vaatia työ- ja elinkeinotoimiston tai muiden viranomaisten oman toimialansa osalta osallistumaan ohjelman laatimiseen ja toimeenpanoon. (Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 9.4.1999/493, 7 a §.)

3.6 Kotoutumissuunnitelma

Maahanmuuttajalle laaditaan henkilökohtainen kotoutumissuunnitelma, jossa tulevat esille ne toimenpiteet ja palvelut, jotka edistävät ja tukevat hänen mahdollisuuksiaan hankkia riittävä suomen tai ruotsin kielen taito ja muita yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja. Lisäksi kotoutumissuunnitelmaan voidaan kirjata erilaisia opintoja ja koulutuksia. Kotoutumissuunnitelmaan on oikeutettu Suomessa asuva henkilö, joka on työtön ja rekisteröity työhallinnon asiakaspalvelun tietojärjestelmään tai joka saa toimeentulotukea. Myös alle 18-vuotiaalle maahanmuuttajalle voidaan tarpeen vaatiessa laatia kotoutumissuunnitelma. Maahanmuuttajalla on oikeus kotoutumissuunnitelmaan kolme vuotta sen jälkeen, kun hänet on ensimmäisen kerran merkitty kotikunnan väestötietojärjestelmään. Maa-

hanmuuttaja, kunta ja työvoimatoimisto laativat yhdessä kotoutumissuunnitelman. Viranomaisen, jonka kanssa maahanmuuttaja laatii kotoutumissuunnitelman, on selvitettävä maahanmuuttajalle suunnitelmasta ja siihen liittyvistä toimenpiteistä aiheutuvat viranomaisten vastuut sekä maahanmuuttajan oikeudet ja velvollisuudet. Kotoutumissuunnitelma on laadittava viimeistään kahden kuukauden kuluttua siitä, kun on esitetty laatimispyyntö, tai kun asiakas on saanut toimeentulotukea tai ollut työtön. (Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 9.4.1999/493, 10-11 a §.)

3.7 Kotoutumiskoulutus

Maahanmuuttajan kotoutumisen kannalta erityisesti kielenopetus ja kotoutumiskoulutus ovat keskeisessä roolissa (Etnisten suhteiden neuvottelukunta 2005, 15). Suomen laki määrää työ- ja elinkeinotoimiston yhdessä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kanssa vastaamaan maahanmuuttajien kotoutumista edistävien ja tukevien työvoimapalvelujen, luku- ja kirjoitustaidon opetuksen ja perusopetuksen järjestämisestä työnhakijaksi rekisteröidylle maahanmuuttajalle. Työ- ja elinkeino-toimiston tulee myös tehdä yhteistyötä kunnan kanssa maahanmuuttajien parhaaksi. (Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 9.4.1999/493, 6 c §.)

Työ- ja elinkeinotoimisto järjestää aikuisille maahanmuuttajille työvoimakoulutuksena kotoutumiskoulutusta, jonka tavoitteena on edistää ja tukea maahanmuuttajien kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Kotoutumiskoulutuksen päämääränä on kehittää maahanmuuttajan oma-aloitteellisuutta, vastuullisuutta ja yhteistyökykyä. Tarkoituksena on myös antaa valmiuksia toimia tasavertaisena yhteiskunnan jäsenenä. Koulutus auttaa maahanmuuttajia työllistymään. Kotoutumiskoulutuksen tavoitteena on lisäksi suomen/ruotsin kielen, yhteiskunnallissosiaalisten valmiuksien sekä koulutuksellisten ja ammatillisten valmiuksien hankkiminen. (Opetushallitus 2001, 12-13.) Kotoutumiskoulutuksessa on tärkeää yksilöllinen lähestymistapa maahanmuuttajia kohtaan. Kotoutumista edistävät yksilöllinen kartoittava ohjaaminen, opintojen ohjaus ja urasuunnittelu. Ne ovat myös välttämättömiä syrjäytymisvaarassa oleville maahanmuuttajille. (Etnisten suhteiden

neuvottelukunta 2005, 15.) Kotoutumisen kannalta olisi tärkeää, että maahanmuuttaja voisi saada kotoutumiskoulutusta heti maahanmuuton alkuvaiheessa, jotta syrjäytymiskehitys ei pääsisi alkuun. Siksi on myös tärkeää, että maahanmuuttokoulutusta varten varataan riittävät resurssit. (Työministeriö 2002, 75.)

Kotoutumiskoulutusta suunniteltaessa ja toteutettaessa on otettava huomioon, että aikuiset maahanmuuttajat ovat taustaltaan heterogeeninen ryhmä, ja heidän koulutustavoitteensa ja -tarpeensa ovat erilaiset. Pyrkimyksenä olisi rakentaa vaihtoehtoinen ja joustava koulutuspolku jokaisen maahanmuuttajan yksilöllisten lähtökohtien, koulutustarpeiden ja tavoitteiden pohjalta. Koulutuksen tulisi myös pohjautua maahanmuuttajan aikaisemmin hankituille tiedoille ja taidoille. (Opetushallitus 2007, 9.)

Maahanmuuttajat tarvitsevat monipuolisia työelämätaitoja päästäkseen suomalaisille työmarkkinoille ja menestyäkseen siellä. Kotoutumiskoulutukseen sisältyvän työelämävalmiuksien opiskelun aikana maahanmuuttaja saa tietoa työmarkkinoiden ajankohtaisesta tilanteesta ja toimintamekanismeista, sisääntuloammateista, ammatin vaihtamisesta sekä ammatillisista lisä- ja täydennyskoulutusvaihtoehdoista. Koulutuksessa tutustutaan myös työn- ja tiedonhakumenetelmiin. Maahanmuuttajaopiskelija voi lisäksi todentaa ja päivittää opiskelu- ja työhistoriaansa liittyvät dokumentit suomalaisessa työelämässä hyväksyttävään ajantasaiseen muotoon. Eri tavoin toteutettavien työelämäjaksojen tarkoituksena on edistää maahanmuuttajan työelämän tuntemusta ja tavoitteiden realisoitumista. Tavoitteena on, että maahanmuuttaja ymmärtää työn merkityksen suomalaisessa yhteiskunnassa toimeentulon tuojana, arkielämän rytmittäjänä, ihmissuhteiden tuojana ja hyvinvoinnin edistäjänä (Opetushallitus 2007, 29, 30).

3.7.1 Työharjoittelu

Maahanmuuttajille tarkoitettujen kotoutumista edistävien ja tukevien työvoimapalveluiden järjestäminen on siis työ- ja elinkeinotoimistojen vastuulla (Arajärvi 2009, 63). Kotoutumista edistäviä toimenpiteitä voidaan rinnastaa kotouttamislain ja asetuksen perusteella työvoimapolitiisiin toimenpiteisiin. Yksi näistä työmark-

kinatoimenpiteisiin rinnastettava toimenpide on työharjoittelu, johon tässä opin-
näytetyössä keskitytään. Rinnasteisuuden kriteerinä on, että toimenpiteen on pa-
rannettava maahanmuuttajan työmarkkinoille tai kiinteämuotoiseen koulutukseen
pääsyn edellytyksiä, mutta se ei saa olla tutkintoon johtavaa koulutusta. Lisäksi
työmäärän on vastattava vähintään 25 tuntia viikossa. (Opetushallitus 2001, 6;
Uusikylä ym. 2005, 29.) Toimenpiteiden tavoitteena on tukea henkilöä työelä-
mään perehtymisessä ja työhön sijoittumisessa sekä ammattitaidon edistämisessä.
Työharjoittelulla pyritään auttamaan maahanmuuttajia ammatinvalintaan, amma-
tilliseen kehittymiseen ja työn saamiseen liittyvissä kysymyksissä. Tavoitteena on
auttaa maahanmuuttajaa oman uran suunnittelussa. Työharjoitteluja voidaan jär-
jestää melko laajasti eri julkisten ja yksityisten työnantajien toimintana. (Arajärvi
2009, 45-46.)

Lain rinnastettavat toimenpiteet, eli työharjoittelutkin, voivat olla joko kunnan tai
maahanmuuttajan omatoimisesti järjestämiä. Työharjoittelut ovat tarkoitettu alle
25-vuotiaille maahanmuuttajille ja työelämävalmennus yli 25-vuotiaille. Työhar-
joittelu ja työelämävalmennus merkitsevät periaatteessa samaa asiaa, erotuksena
on vain, että työelämävalmennuksessa maahanmuuttajalla on oikeus ylläpito- ja
majoituskorvaukseen. Työmarkkinatuki maksetaan maahanmuuttajalle harjoitte-
lun aikana kotoutumistukena. Rinnastettavan toimenpiteen aikana työmarkkinatu-
keen ei sovelleta tarveharkintaa eikä eräitä muita rajoituksia. (Työministeriö 2002,
26-27.)

Työelämän perustaitoja hankittaessa työvoimakoulutus ja työpaikalla tapahtuva
työharjoittelu ovat hyvin keskeisessä asemassa. (Työministeriö 2002, 79.) Liisa
Harakkamäki toteaa tutkimuksessaan Seitsemän maahanmuuttajanaisen polkua
työhön (Harakkamäki 2007, 390), että osallistuminen työvoimapoliittisesti toteu-
tetulle kurssille, jonka sisältöön kuului työharjoittelupaikka, oli neljälle tutki-
muksessa haastattelevalle naiselle merkittävä väylä työelämään. Ensimmäisiä
työharjoittelupaikkoja pidetään myös tärkeinä, koska niissä tutustutaan alaan ja
kohennetaan kielitaitoa sekä tutustutaan työpaikan sosiaaliseen vuorovaikutuk-
seen.

Työharjoittelu on tehokas väylä työelämään myös, koska sen aikana maahanmuuttaja voi osoittaa taitonsa ja murtaa työnantajien mahdollisia ennakkoluuloja. Tutkimuksen mukaan maahanmuuttajien palkkaamiseen oli vaikuttanut aikaisempi positiivinen kokemus maahanmuuttajasta työssä tai työharjoittelussa. Toisaalta useat työnantajat ovat arkoja palkkaamaan maahanmuuttajia. Suurimpana syynä tähän on ennakkoluulot ja väärä asenne. Työnantaja voi esimerkiksi pelätä asiakkaiden suhtautumista ulkomaalaiseen työntekijään. (Ahtonen, Jussila & Kotisaari 2003, 10, 45.)

Erityisesti kotiaiteinä olleille maahanmuuttajanaيسille harjoittelupaikkojen tuomat sosiaaliset vuorovaikutuskontaktit ja verkostoituminen olivat merkittäviä. Työvoimapolitiittisille kurssille osallistuminen mahdollistaa myös maahanmuuttajanaisten työllistymisen ja taloudellisen omavaraisuuden, sillä esimerkiksi avioitumalla Suomeen tulleilla ei ole oikeutta tarveharkintaiseen työmarkkinatukeen, jossa aviopuolison tulot vaikuttavat tukeen ja sen suuruuteen. Erilaiset työharjoittelupaikat auttoivat maahanmuuttajanaisia hahmottamaan suomalaista yhteiskuntaa, työelämän vaihtoehtoja ja omia kiinnostuksen kohteita. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 390.)

Maahanmuuttajalla on mahdollisuus tarpeeksi pitkän työharjoittelujakson aikana näyttää osaamistaan ja markkinoida itseään ammatti- ja kielitaitoisena työntekijänä työnantajalleen, ja näin helpottaa pääsyä työmarkkinoille. Työharjoittelun tavoitteena on, että maahanmuuttaja selkiyttää omaa jatkosuunnitelmaansa siten, että sen jälkeen hänellä olisi mahdollisuus työllistyä, jatkaa työharjoittelua samassa paikassa tai hakeutua alan ammatilliseen koulutukseen. Tarkoituksena on, että työharjoittelun aikana maahanmuuttaja tunnistaa miten suomalainen työyhteisö toimii, ja osaa verrata sitä oman maansa käytäntöihin. Myös työntekijän rooli, työelämän säännöt, työsuojelu ja -turvallisuus, ammatillinen järjestäytyminen sekä työssä käytettävät koneet, laitteet ja välineet tulevat tutuiksi. (Opetushallitus 2007, 32, 33.)

Kotoutumislaki määrää rinnastettavista toimenpiteistä. Kunnan ja työ- ja elinkeinokeskuksen sopimus perusteista, joilla kotouttamista edistäviä toimenpiteitä voidaan rinnastaa työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin, liittyy kotouttamisohjelmaan.

Lain tarkoituksena on, että kotouttamisohjelmassa käytäisiin konkreettisesti läpi, mitä rinnasteisia toimenpiteitä on tarjolla ja mitä toimenpiteitä voidaan tulevaisuudessa saada. Moniin ohjelmiin tätä sopimusta ei kuitenkaan sisälly. Asetuksen perusteluissa on tavoitteena, että toimenpide olisi vähintään neljän kuukauden mittainen, vaikka lyhyempiäkin toimenpiteitä järjestetään. Työharjoittelun ja työelämävalmennuksen voi olla päivässä neljästä tunnista kahdeksaan, ja viikossa enintään viisi päivää. Kuitenkin keskimäärin 25 tuntia viikossa. (Työministeriö 2002, 29-30, 69.)

Työ- ja elinkeinokeskukset päättävät kotoutumissuunnitelmaa laadittaessa ja tarkistettaessa, mitkä suunnitelmaan kirjatusta toimenpiteistä voidaan rinnastaa työmarkkinatukilaissa tarkoitettuihin työvoimapoliittisiin toimenpiteisiin. Päätöksenteon pohjana on työ- ja elinkeinokeskuksen ja maahanmuuttajan kunnan välinen kotouttamisohjelmaan liitetty sopimus rinnastamisen perusteista. Työ- ja elinkeinokeskuksen päätös sisällytetään kotoutumissuunnitelmaan. Rinnasteisiin toimenpiteisiin osallistuvien määrä on kasvanut jatkuvasti, ja sen myös odotetaan jatkossa kasvavan. Rinnasteisiin toimenpiteisiin osallistumista voidaan seurata niin sanotun kotoutujan kirjan avulla. Kotoutuja pyytää toimenpiteen järjestäneeltä taholta merkinnän kirjaansa harjoittelujakson päättyessä. (Työministeriö 2002, 69.)

3.7.2 Suomen kieli

Jos maahanmuuttajavanhempi ei opi suomen kieltä ja muu perhe sitä puhuu, on vaarana, että hän jää ulkopuoliseksi jopa omassa perheessään. Aikuisille suomen kielen oppiminen on tärkeää myös siksi, että Suomessa perhe ei välttämättä tule toimeen pelkällä toisen vanhemman palkalla. Suomen kielen osaamattomuus aiheuttaa usein työttömyyttä ja taloudellista ongelmia. Suomen kielen ohessa on tärkeää myös oman kielen opetus. On oleellista nähdä tulevaisuus monikulttuurisena yhteiskuntana ja antaa tilaa eri kielille. Tällä hetkellä oman kielen ja kulttuurin opetuksen asema ei kuitenkaan ole vahva, eikä niiden tulevaisuus näytä kovin valoisalta. (Etnisten suhteiden neuvottelukunta 2005, 15-16.)

Kielikoulutuksella on suuri merkitys maahanmuuttajalle. Sen tavoitteena on toimiva peruskielitaito. On hyvin tärkeää, että maahanmuuttaja itse tiedostaa ja ymmärtää suomen kielen ja muiden opintokokonaisuuksien välisen kiinteän yhteyden, sekä niiden merkityksen sosiaalisen ja kulttuurisen integraation kannalta. (Opetushallitus 2007, 5.)

4 MAAHANMUUTTAJANAISET JA TYÖ

Työmarkkinaintegraatio on keskeinen osa maahanmuuttajan kotoutumista. Työ tuo perustoimeentulon ja -turvallisuudentunteen ihmiselle. Suomessa työn rooli on erityisen olennainen, sillä yhteiskunta on rakennettu kahden palkkatyössä olevan aikuisen mallille. Tämä voi tulla yllätyksenä muualta muuttavalle ihmiselle. Useat tutkimukset tuovat myös esiin sen, että työ on keskeinen osa ihmisen identiteettiä. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 29.)

Sekä kansainvälisen että suomalaisen tutkimuksen mukaan maahanmuuttajanaiset ovat miehiä heikommassa työmarkkina-asemassa ja naismaahanmuuttajien työttömyys on miehiä korkeampaa. Heikkoon työllistymiseen vaikuttavia tekijöitä ovat esimerkiksi koulutus, kielitaito, syrjintä, kulttuuriset seikat ja ikä. Useat maahanmuuttajanaiset muuttavat Suomeen perhesyistä, ja tämä hankaloittaa työn saantia. Työelämään osallistumiseen joidenkin maahanmuuttajaryhmien kohdalla voi vaikuttaa se, että perheissä on paljon lapsia. Lisäksi erilaiset sukupuolijärjestelmät ja ammatilliset hierarkiat ovat hankaloittamassa työmarkkinoille osallistumista. Lisäksi Suomessa ammatissa toimimiseen vaaditaan usein muodollinen pätevyys, ja sen hankkimiseen kuluu paljon aikaa ja vaivaa. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 29-30.)

Maahanmuuttajat tulevat työmarkkinoille usein sisääntuloammattien kautta. Sisääntuloammateiksi kutsutaan sellaisia epävakaita työsuhteita, joissa tarvittavat resurssit ovat jollakin tavalla rajattuja. Sisääntuloammattiin ei esimerkiksi välttämättä tarvita kieli- tai ammattitaitoa. Se voi olla myös maahanmuuttajapalveluiden mukana syntynyt tehtävä, joka edellyttää tietyn kielen tai kulttuurin hallintaa. Näitä ovat muun muassa asiointitulkin, äidinkielen opettajan tai ohjaajan ja kouluavustajan tehtävät. Monet maahanmuuttajien perinteiset sisääntuloammatit esimerkiksi teollisuudessa ja palveluammateissa ovat vähentyneet työelämän muutosten vuoksi. Kokonaan ne eivät kuitenkaan ole häviämässä, sillä tarvetta työvoimavaltaisille palveluille, kuten siivoukselle ja kodinhoidolle, mukaville hotelleille, yksilöllisille ravintoloille sekä hemmotteluhoidoille keholle ja mielelle on yhä. (Forsander & Ekholm 2001, 71, 72.)

Suomessa työelämä on eriytynyt sukupuolen mukaan eri aloihin, ammatteihin ja eritasoisiin työtehtäviin, ja se ohjaa myös maahanmuuttajien työllistymistä. Monet ”nais”ammatit kuten hoiva-ala on vähemmän arvostettuja kuin ”mies”alat kuten tekniikan ala. Heikon työmarkkina-aseman vuoksi maahanmuuttajilla on usein mahdollisuus päästä vain heikomman statuksen ammatteihin. (Tiilikainen 2008, 10.)

Maahanmuuttajat muuttavat Suomeen yhä enenevässä määrin työn perässä. Koutoutumisen onnistumiseksi heitä ei kuitenkaan voi nähdä pelkästään työvoimana, vaan on otettava huomioon myös sosiaaliset ja inhimilliset tekijät. (Tiilikainen 2008, 3, 9.) Integroituminen suomalaisille työmarkkinoille on hyvin pitkä prosessi, joka vie noin kymmenen vuotta aikaa. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 29, 396.)

Maahanmuuttajan resursseja työllistymisen tai uralla etenemisen edellytyksinä ovat ne kyvyt ja taidot, jotka ovat olennaisia kyseessä oleviin työtehtäviin. Näistä resursseista tärkeimmät ovat kielitaito, ammattitaito, kulttuurinen kompetenssi ja sosiaaliset kyvyt sekä valtakunnallisen verkostojen hallinta. Usein maahanmuuttajan on ensin kyettävä osoittamaan ammattitaitonsa ja sopivuutensa ja vasta sen jälkeen hänelle annetaan mahdollisuus työllistyä ja edetä ulkomaalaisuudesta huolimatta. Työelämän ja tuotantotapojen muutokset vaikuttavat omalta osaltaan maahanmuuttajien työllistymismahdollisuuksiin. Kehitys, joka on muokannut tuotantotapoja työntekijöille paremmiksi, rakentaa samalla kielteistä kuvaa oletetusta kulttuurisesta ja sosiaalisesta toiseudesta. Työelämän vaatimukset muodostuvat usein sosiaalisten sopimusten kautta ja näillä yhteisillä sopimuksilla määritellään myös epäpätevyys. Epätoivottavaan ikään, sukupuoleen, etniseen- tai kielelliseen taustaan voidaan liittää oletuksia puuttuvista ominaisuuksista, mikä vaikuttaa negatiivisesti maahanmuuttajienkin työllistymiseen. (Forsander & Ekholm 2001, 64-66.)

Osa Suomessa asuvista maahanmuuttajista kokee, että he ovat erilaisessa asemassa suomalaisilla työmarkkinoilla kuin kantaväestö. Erityisesti EU-alueen ulkopuolelta tulevat maahanmuuttajat tuntevat, että heihin kohdistuu epäilyjä, jotka vaikeuttavat heidän työnhakuaan. Työnantajat keskittyvät liikaa puuttuvaan suomen

kielen taitoon, eikä ammattitaitoa huomioida tarpeeksi. (Heikkilä & Pikkarainen 2006, 266, 269.)

Maahanmuuttajat myös kokevat, että heille on asetettu tiukat rajat työmarkkinoilla, ja näitä rajoja on erittäin vaikea ylittää. Usein heille tarjotaan vain yksinkertaisimpia töitä, kuten siivousta. Kielitaito on ratkaiseva tekijä työsaannissa. Kun pääsee kerran kunnolla sisälle työmarkkinoille, on työn saaminen tulevaisuudessakin helpompaa. (Heikkilä & Pikkarainen 2006, 269.)

Maahanmuuttajat ovat usein myönteisiä työn tekemistä kohtaan, eivätkä halua elää pelkällä valtion tuella. Heidän omat taitonsa kehittyvät ja sosiaalinen elämä säilyy monipuolisena työssäkäynnin myötä. Maahanmuuttajissa on paljon aktiivista potentiaalia, joka odottaa mahdollisuuttaan päästä osallistumaan yhteiskunnan toimintaan. (Heikkilä & Pikkarainen 2006, 275.)

5 SOSIAALIPEDAGOGIIKKA

Sosiaalipedagogiikalla tarkoitetaan ajattelutapaa, jossa pyritään hahmottamaan yksilöiden integraatio-ongelmia ja muita sosiaalisia ongelmia pedagogisesta näkökulmasta ja etsimään niihin pedagogisia ratkaisuja. Kaikessa ihmistyössä voi orientoitua sosiaalipedagogisesti, eli se ei ole pelkkä metodioppi. Sosiaalipedagogisen työn perusajatuksena on antaa vaikeuksissa oleville ihmisille mahdollisuus osallistua, kohdata toisia ihmisiä, toteuttaa ja kehittää itseään, tehdä mielekkäitä asioita, kokea itsensä tarpeelliseksi ja yhdessä toisten kanssa etsiä suuntaa elämässä. (Hämäläinen 1999, 59, 60, 72.)

Hämäläinen (1999, 15, 61, 74) toteaa sosiaalipedagogiikan liittyvän elämänhallintaan eli arjessa tapahtuvaan syrjäytymisen ehkäisyyn ja lievittämiseen, yhteiskuntaan integroitumisen auttamiseen, ja huono-osaisten auttamiseen. Erilaiset identiteetti- ja integraatio-ongelmat usein korostuvat monikulttuurisessa ja moniarvoisessa yhteiskunnassa. Sosiaalipedagogisia strategioita ja työmuotoja voidaan käyttää autettaessa ihmisiä työstämään niitä. Sosiaalipedagogisen työn ydin onkin siinä, että heikommassa asemassa oleville ihmisille tarjotaan mahdollisuuksia siedettävään arkeen, omaehtoiseen elämään ja aktiiviseen itsensä toteuttamiseen.

Maahanmuuttajan kotoutumisessa on oleellista osallisuuden kokemus yhteiskunnassa. Osallisuus voi ilmetä esimerkiksi osallistumisena erilaisiin harrastuksiin tai yhdistystoimintaan. Vaikka suomen kielen taito yhdistetään usein kokemukseen täysivaltaisesta yhteiskunnan jäsenyydestä, ei kielitaito automaattisesti tarkoita kokemusta osallisuudesta ja vaikutusmahdollisuuksista. (Etnisten suhteiden neuvottelukunta 2005, 22.)

Tässä opinnäytetyössä sosiaalipedagogiikka näkyy erityisesti maahanmuuttajanaisten työllistymiseen liittyvissä kysymyksissä. Uudessa maassa työtön maahanmuuttaja on erityisessä syrjäytymisvaarassa, ja sosiaalipedagogisen ajatustavan mukaan työllistyminen voidaan nähdä ehkäisevänä tai korjaavana toimenpiteenä. Työllistyminen antaa maahanmuuttajalle mahdollisuuden elämänhallinnan ja yhteiskunnallisen integraation vahvistumiseen. (Hämäläinen & Kurki 1997, 13-21.)

6 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Maahanmuuttajien kotoutumisesta ja työelämäyhteyksistä on tehty Suomessa niin väitöskirjatasoisia kuin pro gradu –tutkimuksiakin. Nieminen (2011) tarkastelee väitöskirjatutkimuksessaan maahanmuuttajataustaisten sairaanhoitajien polkuja suomalaista sairaanhoitajien ammattikuntaa, terveydenhuollon työmarkkinoita ja työyhteisöjä kohti. Huttusen (2002) väitöskirjatutkimus tarkastelee kodin merkitystä eri ihmisille heidän muuttaessaan paikasta toiseen. Harakkamäen (2008) ammattikasvatuksen lisensiaatin tutkimus käsittelee maahanmuuttajanaisten työllistymistä ja urakehitystä Suomen työmarkkinoilla.

Maahanmuuttajien työharjoitteluja on käsitelty muutamissa tutkimuksissa. Pro gradu -työ ”Maahanmuuttajat työharjoittelussa: kokemuksia työyhteisöjen vuorovaikutuksesta ja tiedonkulusta” on Majurin (2004) tutkimus, joka on aihepiiriltään lähellä tätä opinnäytetyötä. Työ on julkaistu Jyväskylän yliopistosta viestintätieteiden laitokselta. Marjetan (2008) kehittämishankkeen ”Työssäoppimalla kotoutumisen polulle” tavoitteena oli kehittää maahanmuuttajien valmentavan koulutuksen työssäoppimisjaksoa kotoutumisen näkökulmasta työelämään vahvasti linkittyväksi sekä työharjoittelua tiiviiksi osaksi koulutusta. Kehittämishankeraportti on julkaistu Jyväskylän ammattikorkeakoulusta, ammatillisen opettajakorkeakoulun koulutusohjelmasta. Lisäksi Lapin yliopistosta on valmistunut Paula Frantin (2008) pro gradu -tutkielma ”Maahanmuuttajien työelämäharjoittelukokemusten yhteydestä kotoutumiseen”.

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Opinnäytetyöprosessi alkoi vuoden 2010 marraskuussa mielenkiintoisen aiheen löydyttyä Lahden ammattikorkeakoulun verkko-sivuilta. Opinnäytetyön aihe liittyi Lahden ammattikorkeakoulun Sosiaali- ja terveysalan Kotona-hankkeeseen, jonka tavoitteena oli edistää Lahden seudulla asuvien thainaisten kotoutumista (Lahden ammattikorkeakoulu 2011). Hanke ei kuitenkaan saanut rahoitusta enää vuodelle 2011, mutta opinnäytetyöprosessi jatkui silti. Opinnäytetyön työelämäyhteydeksi muodostui Päijät-Hämeen työvoimatoimisto, josta löytyi tarvetta tutkimukselle thaimaalaisten naisten työharjoittelujen merkityksestä heidän kotoutumiseensa. Opinnäytetyö oli tarkoitus toteuttaa kvantitatiivisesti, tutkimalla tilastoja, joista tarvittavat työharjoittelutiedot olisivat löytyneet. Helmikuussa 2011 kävi kuitenkin ilmi, ettei opinnäytetyöhön tarvittavia tilastoja ole olemassa, joten tutkimuksen menetelmä vaihtui kvalitatiiviseksi.

Koska yhteistyö työvoimatoimiston kanssa ei sujunut suunnitelmien mukaan esimerkiksi aikataulujen suhteen, aloin etsimään uutta työelämäyhteyttä opinnäytetyölleni. Huhtikuussa 2011 opinnäytetyölle löytyi myös uusi yhteistyökumppani Koti- ja Kuusi osuuskunnan Samovaari-projektista (Samovaari-projekti 2011). Koti- ja Kuusi osuuskunnan tavoitteena on vajaakuntoisten, pitkäaikaistyöttömien ja maahanmuuttajien valmentaminen työelämään ulkoalue-, koti- ja tukipalvelutehtävissä. Samovaari-projekti keskittyy erityisesti tukemaan maahanmuuttajien työllistymistä sekä tarvittaessa vähentämään ja poistamaan työllistymisen esteitä. Projektin kautta tutkimuksen kohderyhmäksi valikoitui kolme maahanmuuttajanaista, jotka ovat suorittaneet työharjoitteluita.

Opinnäytetyön teoriapohjaan tutustuminen alkoi vuoden 2010 lopulla, jolloin myös opinnäytetyön suunnitelman ja teoriaosuuden kirjoittaminen alkoi. Suunnitelmaseminaari pidettiin helmikuussa 2011, jonka jälkeen opinnäytetyön teoriapohja täydentyi. Teemahaastattelut pidettiin toukokuussa 2011, jonka jälkeen opinnäytetyön tekeminen jatkui välittömästi litteroinnilla, aineiston analysoinnilla sekä johtopäätösten ja pohdinnan kirjoittamisella.

7.1 Tutkimuksen tavoite, tarkoitus ja tutkimustehtävät

Tutkimuksen tarkoituksena oli tuoda tietoa maahanmuuttajanaisten työharjoitteluista ja kotoutumisesta. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää maahanmuuttajanaisten kokemuksia siitä, millainen merkitys työharjoitteluilla oli ollut heidän kotoutumiseensa Suomessa. Tutkimuskysymyksissä keskityttiin erityisesti työn ja perheen merkitykseen kotoutumisessa. Tutkimuskysymysten taustalla voidaan nähdä sosiaalipedagoginen viitekehys, ja kysymykset ovat kiinnostavia sosiaalipedagogiikan kannalta. Esimerkiksi työllistymiseen liittyy olennaisesti syrjäytymisen ehkäiseminen, mikä on sosiaalipedagogiikan yksi perusajatuksista.

Tutkimustehtävät olivat:

1. Miten työharjoittelut ovat vaikuttaneet työllistymiseen?
2. Miten työharjoittelut ovat vaikuttaneet ammatinvalintaan?
3. Millaista on ollut työharjoitteluiden ja perheen yhteensovittaminen maahanmuuttajanaisten mielestä?

7.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmänä opinnäytetyössä käytettiin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta. Kvalitatiivinen tutkimus on luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedon hankintaa ja aineisto kootaan luonnollisissa tilanteissa. Lähtökohtana siinä on todellisen elämän kuvaaminen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkittavien ”ääni” pääsee esille ja sen tavoitteena onkin ymmärtää tutkimuskohdetta. Jokaista tapausta tulee käsitellä ainutlaatuisena, ja aineistoa tulee tulkita sen mukaan. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineistosta ei voi tehdä päätelmiä yleistettävyyttä ajatellen. Ajatuksena on kuitenkin, että yksityisessä toistuu yleinen. Kun tutkitaan yksityistä tapausta kyllin tarkasti, saadaan näkyviin myös se, mikä ilmiössä on merkittävää ja mikä toistuu usein yleisemmällä tasolla sitä tarkasteltaessa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 156-177.)

7.3 Aineistonkeruu

Aineistonkeruumenetelmäksi opinnäytetyössä valikoitui teemahaastattelu eli puolistrukturoitu haastattelu (LIITE 1). Haastattelutilanteessa ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa, ja se on siinä mielessä ainutlaatuinen tiedonkeruumenetelmä. Haastattelun etuna on sen joustavuus, eli siinä voidaan säädellä aineiston keruuta joustavasti tilanteen edellyttämällä tavalla ja vastaajia myötäillen. Haastateltava nähdään tutkimustilanteessa subjektina, eli hänelle annetaan mahdollisuus tuoda esille itseään koskevia asioita mahdollisimman vapaasti. Tämä voi merkitä myös sitä, että tutkijan on vaikea ennustaa vastausten suuntaa. Tarpeen vaatiessa vastauksiin pystytään kuitenkin pyytämään selvennystä ja saamaan lisäkysymyksillä syvyyttä. Haastatteluaineisto on tilannesidonnaista, ja tämä tulee ottaa huomioon tulkittaessa tuloksia. Teemahaastattelulle on tyypillistä, että haastattelun aihepiirit ovat tiedossa, mutta kysymysten tarkka muoto puuttuu. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 199-203.)

Haastattelun aihepiirit oli koottu ennen haastattelutilanteita teemahaastattelurungoksi. Haastattelutilanteissa jokaiselta haastateltavalta kysyttiin samat kysymykset, mutta tarkentavat kysymykset vaihtelivat tilanteittain.

Kaksi teemahaastattelua järjestettiin haastateltaville tutussa Lahden nuorisopalveluiden monikulttuurisuuskeskuksessa ja yksi haastattelu haastateltavan työharjoittelupaikassa. Haastattelupaikat pyrittiin valitsemaan sen mukaan, että sopivat kummallekin osapuolelle ja olivat rauhallisia.

7.4 Kohderyhmä

Opinnäytetyön tutkimuksen kohderyhmäksi valikoitui kolme lahtelaista maahanmuuttajanaista. Haastateltavien valitsemisen kriteerinä oli, että he olivat parhailleen tai jo suorittaneet Suomessa ainakin yhden työharjoittelun. Koska ammattitulkkia ei ollut mahdollista saada tutkimuksen haastattelutilanteisiin käyttöön, täytyi myös haastateltavien suomen kielen taito olla riittävän hyvä. Näiden kritee-

rien perusteella Samovaari-hankkeen projektityöntekijät valitsivat asiakkaistaan haastateltavaehdokkaita, joista kolme naista suostui haastateltaviksi.

7.5 Aineiston analysointi

Analyysimenetelmänä tutkimuksessa käytettiin sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysin lähtökohtana on tutkimuksen tarkoitukseen ja tutkimuskysymyksiin pohjautuva rajaus. Tutkijan on valittava jokin kapea alue, josta on kiinnostunut, ja nostettava aineistosta kaikki siihen liittyvä esiin, mutta jätettävä muu pois. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 93-94.)

Aineiston puhtaaksi kirjoittamisessa sanasta sanaan eli litteroinnissa äänitetty haastateltavan puhe kirjoitetaan tekstimuotoon (Hirsjärvi & Hurme 2010, 138). Sisällönanalyysi voidaan jakaa prosessiksi, jonka kolme vaihetta ovat aineiston redusointi eli pelkistäminen, aineiston klusterointi eli ryhmittely ja abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Aineiston redusoinnissa eli pelkistämisessä litteroidusta aineistosta karsitaan epäolennaiset asiat pois, ja aineistosta etsitään pelkistettyjä ilmauksia. Sisällönanalyysissä on tärkeää määritellä analyysiyksikkö, joka voi olla esimerkiksi yksittäinen sana, lause tai ajatuskokonaisuus. Aineiston ryhmittelyssä eli klusteroinnissa listatuista pelkistetyistä ilmauksista etsitään samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Samaa tarkoittavat pelkistetyt ilmaukset yhdistetään ja näin muodostuu alaluokkia. Aineiston abstrahointivaiheessa erotellaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto alaluokkia yhdistämällä ja muodostamalla yläluokkia niistä. Yläluokkien yhdistelyä jatketaan niin kauan, kuin se on aineiston kannalta mahdollista. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä saadaan vastaus tutkimustehtävään yhdistelemällä käsitteitä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 110-115.)

Haastattelut äänitettiin, ja tallenteet kirjoitettiin välittömästi haastattelutilanteiden jälkeen tekstimuotoon eli litteroitiin. Haastatteluista kirjoitettiin ylös vain haastateltavien puheenvuorot. Sen jälkeen äänitallenteet kuunneltiin toiseen kertaan läpi, kirjattiin joitakin korjauksia, ja varmistettiin äänitallenteen ja tekstin yhdenpitävyys. Ennen varsinaiseen analysointiin ryhtymistä tekstejä luettiin useaan kertaan läpi kokonaiskuvan hahmottamiseksi.

8 TUTKIMUSTULOKSET

8.1 Haastateltavien taustatietoja

Haastateltavien taustoista löytyi sekä samankaltaisuuksia että eroavaisuuksia. Kaikki kolme naiset olivat muuttaneet Suomeen Venäjältä ja he olivat asuneet Suomessa neljästä seitsemään vuotta. Myös heidän lähimmät sukulaisensa asuivat Suomessa. Kahdella haastateltavista oli suomalaiset isovanhemmat. Haastateltavat olivat haastattelutilanteessa iältään 30 – 43 -vuotiaita. Kaksi haastateltavaa oli naimisissa venäläisen miehen kanssa, ja yksi oli eronnut. Lapsia haastateltavilla oli yksi tai kaksi, ja lapset olivat iältään neljän ja kolmentoista välillä.

Kaikki haastateltavat olivat käyneet ammattiasteen tai yliopistoasteen koulutuksen sekä toimineet työelämässä Venäjällä ennen Suomeen muuttoaan. Kaksi haastateltavista opiskeli haastatteluhetkellä toisen asteen oppilaitoksessa Suomessa ja yksi oli jo suorittanut tutkinnon toisen asteen koulusta. Yksi haastateltavista oli työskennellyt kuukauden kesätöissä Suomessa, mutta muilla ei ollut varsinaista työkokemusta. Työharjoittelupaikkoja sen sijaan haastateltavilla oli jokaisella takanaan neljä. Haastateltavat olivat käyneet suomen kielen kielikursseilla vaihtelevasti tasolta kaksi tasolle neljä.

8.2 Suomen kielen taidon merkitys

Maahanmuuttajien kohdalla kielitaito on hyvinvointia, sillä kieliasioilla on merkitystä koko kotoutumisprosessille. Kielitaito vaikuttaa muun muassa koulutus- ja vaikuttamismahdollisuuksiin, työllistymiseen, palvelujen käyttöön, yhteyksiin valtaväestön kanssa sekä viihtymiseen. Suomalaisilla työmarkkinoilla juuri suomen kielen taito on ensiarvoisen tärkeää, sillä esimerkiksi Maahanmuuttajien elinolot -tutkimuksen haastateltavista 59 prosenttia oli tarvinnut suomen kieltä työssään, vaikka työttömyys maahanmuuttajien keskuudessa onkin yleistä. (Tarnanen & Suni 2005, 9, 13.)

Haastateltavat pitivät suomen kielen heikkoa taitoa merkittävämpänä työllistymisen esteenä. Suomen kielen kielikursseja arvostettiin ja niiden koettiin olevan hyödyllisiä kielen oppimisen kannalta. Työharjoittelun ja kielikurssin yhdistelmä oli tehokkain kielen oppimisen kanava. Työharjoittelussa oppi ammattisanastoa sekä puhekieltä kun taas kielikurssilla esimerkiksi kielioppia.

--työharjoittelussa oppi puhekieltä--kurssilla ihan virallinen kieli. Opimme säännöt ja miten kirjoitetaan ja puhekieli tosi erilainen.

Työharjoitteluissa suomen kieli koettiin vaikeimmaksi asiaksi. Niin kielen ymmärtäminen, puhuminen kuin kirjoittaminenkin toivat haastavia tilanteita maahanmuuttajille harjoittelupaikoissa.

--koska olen maahanmuuttaja en ymmärrä mitä he sanovat. Siitä tulee ongelma töissä.

--ymmärtäminen suomeksi on vaikeaa, jos puhuu suomalaisen kanssa--

Suomen kielen heikon taidon vuoksi haastateltavat tunsivat olevansa eriarvoisessa asemassa työnhaussa suomalaisten työnhakijoiden kanssa. Vaikka maahanmuuttajalla oli tarvittava ammatillinen pätevyys työhön, kilpailu työpaikoista oli ollut niin kovaa, ettei väylää työmarkkinoille ollut löytynyt.

--on vaikeaa jos tarvii jotain kirjoittaa, se on suomeksi, ei voi, kilpailu suomalaisen kanssa.

8.3 Työharjoittelu kokemuksen antajana

Haastateltavat totesivat kokemuksen saamisen olevan yksi työharjoitteluiden suurimmista merkityksistä. Jokainen näki hyötyneensä työharjoitteluista, eikä haittoja osattu mainita suoraan haastatteluissa kysyttäessä. Työharjoitteluissa maahanmuuttajille annettiin tilaisuus kokeilla erilaisia työympäristöjä. Yksi haastateltavista kertoi ensimmäisen harjoittelupaikkansa olleen liian yksitoikkoinen, mutta seuraava oli ollut mielenkiintoinen ja hyvä. Mielenkiintoisen alan löydyttyä haas-

tateltava oli tehnyt samalla alalla kaksi seuraavaakin harjoittelua, ja päässyt opiskelemaan alaa.

--siksi mä haluan ensin työharjoitteluun mennä, mä kokeilen sopiiko ala minulle. Ja nyt pääsin opiskelemaan.

Työharjoittelu antaa arvokasta työkokemusta maahanmuuttajille, tuo lisää varmuutta suomalaisilla työmarkkinoilla pärjäämiseen ja helpottaa sopeutumista. Myös Harakkamäen (2008, 385) mukaan työharjoittelujaksot lisäävät maahanmuuttajanaisten inhimillistä pääomaa, kun he tutustuvat suomalaiseen työkulttuuriin.

--hyvä vähän tottua ja katsoa miten se työelämä tapahtuu, minkälaiset työpaikat ovat.

Paljon helpompi tehdä työtä kun minulla on vähän kokemusta.-- Viime vuonna olin esimerkiksi erilaisissa paikoissa. Paljon helpompi ja sopeudun nopeasti.

8.4 Työn rooli

Maahanmuuttajien elinolotutkimukseen osallistuneet palkansaajat pitivät ansio-työtä erittäin tärkeänä elämänsisältönä jopa useammin kuin suomalaiset palkansaajat (Sutela 2005, 83). Myös tässä tutkimuksessa työelämään pääseminen oli haastateltavien ensisijainen toive. Kotoutumisen kannalta työn tekeminen nähtiin tärkeänä ja kotiin jäävää ihmistä kuvattiin tyhmäksi ja laiskaksi. Erityisen tärkeäksi mainittiin maahanmuuttajien lähteminen pois kotoa istumasta. Työ tuo myös taloudellisen turvan ja mahdollistaa hyvän elämän uudessa maassa.

Ehdottomasti en halua istua kotona jos ei mitään syytä istua kotona. Opiskelemaan tai töihin tai työharjoitteluun, ja se auttaa kotoutumaan Suomeen tietysti. Tottakai se auttaa. Ei saa olla yksin kotona varsinkaan jos hän on ulkomaalainen.

Se on normaali ihminen kuka haluaa asua ja matkustaa. Asua hyvässä talossa tai ostaa mitä haluaa tavaroita, matkustaa. Kaikki haluaa töitä ja enemmän rahaa. Koska istu kotona se on minusta tyhmää ja laiska. Kun pieni lapsi, hän aina haluaa jotain leluja, uus

lelu tai haluaa tivoli tai sirkus tai joku karuselli ja pitää maksaa aina.

8.4.1 Maahanmuuttajan oma aktiivisuus

Tutkimukseen osallistuvat maahanmuuttajanaiset painottivat oman aktiivisuuden tärkeyttä uuteen maahan kotoutumisessa, esimerkiksi työ- ja opiskelupaikkojen löytymisessä. Elämä nähtiin mielekkääksi, kun siinä oli jokin päämäärä, jota kohti kuljettiin. Kun sai tehdä niitä asioita, jotka koettiin itselle mielenkiintoisiksi ja tärkeiksi, tuntuivat vastoinkäymisetkin helpommilta ylittää. Haastateltavilla oli myös kova halu oppia monenlaisia suomalaisessa yhteiskunnassa pärjäämiseen tarvittavia taitoja. Myös Ahtosen, Jussilan ja Kotisaaren (2003, 33-36) tutkimukseen osallistuneista maahanmuuttajista suurimmalla osalla oli erittäin korkea motivaatiotaso hakea töitä. Yksi selittävä tekijä on se, että useat maahanmuuttajat tulevat maista, joissa työnteko on elinehto, eikä sosiaaliturvaa ole.

--jos oma kiinnostunu, saa tehdä jotaki jos haluaa jotakin--jos on päämäärä, itsestä, riippuu itsestä.

--minusta tärkeä asia että jos tekee jotain työtä olisi kiva, jos itse aloittanu ja itse kiinnostunu intresting töistä. --minä teen se oli mitä minä itse haluan tehdä--

No minusta esimerkiksi jos kiinnostaa työ ja tuli joku ongelma tai joku vaikea, ja jos on kiinnosta se on kaikki helpompaa, ja kaikki nopeampi työ tekeä.

8.4.2 Sosiaalinen tuki

Vastaukset Maahanmuuttajien elinolotutkimuksen kysymykseen kokivatko palkansaajat olevansa arvostettuja työyhteisössään olivat moninaisia. Vaikka yksiselitteisiä yhteyksiä oli vastauksista vaikea löytää, tutkimuksen mukaan työyhteisön arvostuksen kokemiseen vaikutti jonkin verran ainakin vastaajan kielitaito sekä mahdollisuus käyttää omaa äidinkieltään töissä. Itsensä arvostetuiksi tunteneet maahanmuuttajat olivat kokeneet myös vähemmän syrjintää työpaikoillaan. (Sutela 2005, 103-106.)

Maahanmuuttajanaisia oli kannustanut työelämään työkavereilta sekä ystäviltä saatu tuki työharjoitteluissa. Kaksi haastateltavaa kertoi työkavereiden olleen aina positiivisia ja ymmärtäväisiä ulkomaalaista harjoittelijaa kohtaan. Yksi haastateltavista mainitsi vaatimustason olleen eräässä harjoittelupaikassa melko korkealla, minkä oli kokenut ahdistavaksi.

--kun on hyvä työkaveri tai pomo tai ohjaaja sitä onnistuu hyvin. Kun ihminen ymmärtää että on ulkomaalainen hänen kanssa työskentelee auttaa ja näyttää. Mulla oli hyviä työkavereja tosi hyvä aina.

--koska hyviä ihmisiä paikalla, joka päivä kuin pieni juhla. Aina auttaa, aina selittää jotain, ei pakko--

Haastateltavat olivat kokeneet itseään kohtaan pääasiassa positiivista suhtautumista suomalaisilta. Suomalaisten epäkohteliasta käytöstä kuvattiin esimerkiksi huomiotta jättämisellä. Pääosin kokemukset suomalaisista olivat kuitenkin olleet hyviä.

Nyt minä opiskelen suomalaisten kanssa ja en huomannut mitään erikoista suhtautumista, ei mitään eri tavalla mitään semmosta.

8.5 Työharjoittelu ja perhe

Kaksi kolmesta haastateltavasta oli kokenut työharjoitteluiden ja perheen yhteensovittamisen joskus vaikeaksi. Päänvaivaa toivat kotitehtävät, joita joihinkin harjoitteluihin oli liittynyt. Lisäksi kotona täytyi opiskella harjoittelupaikassa tarvittavaa sanastoa.

Kyllä vähän hankalaa--kun sulla on perhe ja lapset. Minulla on tosi paljon kotitehtäviä ja joka ilta mä istun ja teen jotakin tietokoneella. Koko perhe on koossa ja kotona kaikki.

Siimin mukaan (2005, 403) maahanmuuttajaäidit voivat kokea lastensa kohtaamat vastoinkäymiset jopa suurempina pettymyksinä kuin omat ongelmat. Myös tässä opinnäytetyössä huolta yhdelle haastateltavalle toi lapsen hankala käytös. Murros-

ikäinen lapsi osoittaa ikäänsä kuuluvaa kapinaa vanhempiaan kohtaan. Kaverit ovat tärkeitä ja tietokoneella viihtyisi liiankin hyvin.

--hänellä on niin vaikea ikä. hän ei halua mitään. vain tietokoneella, vain ystäviä.

Maahanmuuttajien perhe-elämä voidaan nähdä eräänlaisena paradoksina. Toisaalta perhe on elämän ydinalue, sen hyvinvointi ja yhtenäisyys on etusijalla. Toisaalta kuitenkin perhe on monien ristiriitojen, jopa väkivallan näyttämö. (Tiilikainen & Martikainen 2005, 402.) Yksi nainen kertoi kokevansa omista näkemyksistä poikkeavat miehen ja lapsen ristiriitaiset odotukset itseään kohtaan ongelmallisiksi. Aviomiehen ja lapsen toiveena oli kodista huolehtiva ja ruokaa laittava kodinhengetär, mutta harjoittelua suorittava vaimo ei aina kotitaloustöistä jaksanut täysipainoisesti huolehtia.

--mies haluaa että minä vaimo olen kotona ja olen aina kunnossa. Paljon erilaisia makeaisia tehdä ja kakkuja piirakoita ja poika haluaa.

Kaiken kaikkiaan perhe oli tärkeä ja etusijalla työelämää nähden. Uudessa maassa perhe koettiin voimavaraksi ja turvaksi. Yhdessä ponnisteltiin eteenpäin, ja jopa uhrauduttiin toisten perheenjäsenten vuoksi. Myös Harakkamäen (2008, 398) tutkimuksen haastateltavat määrittivät puolison tuen ja kannustuksen opiskelujen ja työn etsimisen alkuaikoina tekijäksi, joka edesauttoi työllistymään ja luomaan omaa uraa perheen ohella.

--perhe on tosi tärkeä ja jos jotain tapahtuu niin minä valmis olla kotona lasten kanssa.

Mulla hyvä mies, hän ymmärtää mua.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Riittämätön suomen kielen taito oli jokaisella haastateltavalla heidän oman kokemuksensa mukaan ollut estämässä suomalaisille työmarkkinoille pääsemistä. Haastateltavat olivat käyneet useita kielikursseja. Myös haastattelut tehtiin suomen kielellä, ja tutkijan mielestä haastateltavien kanssa voitiin käydä täysin luontevaa ja sujuvaa keskustelua. Suokonautio (2008, 110) toteaaakin, että suomen kieli ei enää ole pelkkä kommunikaation väline, vaan virheetön suomen kielen taito on hyvän kansalaisen ja työntekijän symbolista pääomaa työmarkkinoilla. Ihmiset liittävät eri tavalla puhuttuun kieleen monenlaisia symbolisia merkityksiä. Symbolisen pääoman ongelma on siinä, että yhteiskunnan arvostuksia ja sosiaalisia rakenteita tulisi muuttaa, eikä maahanmuuttajien ominaisuuksien muokkaamisella päädytä mihinkään tuloksiin.

Haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että Suomessa heidän tavoitteenaan oli päästä töihin. Monia työharjoitteluja ja ammatillista opiskelua suorittaneet maahanmuuttajanaiset yhtä lukuun ottamatta eivät kuitenkaan olleet Suomessa työelämään kiinni päässeet. Töissä Suomessa ollut haastateltava oli ensin ollut kahden kuukauden mittaisessa työharjoittelussa ja sen jälkeen jatkanut kuukauden kesätöissä samassa harjoittelupaikassa. Suokonaution (2008, 109) tutkimuksen mukaan kotoutumiskoulutus ei taannut kovinkaan monelle maahanmuuttajalle sellaista pääomaa, jolla olisi arvoa suomalaisilla työmarkkinoilla tai joka olisi taannut riittävän taloudellisen toimeentulon.

Vaikka haastateltavat eivät työmarkkinoille Suomessa olleet vielä päässet, oli heillä itsellään kuitenkin luja luottamus siihen, että työharjoittelusta oli ollut heille hyötyä. Työharjoittelut olivat antaneet arvokasta työkokemusta sekä lisänneet kielitaitoa. Työharjoittelut olivat selkiyttäneet tulevaisuudensuunnitelmia ja antaneet suuntaa ammatinvalinnalle. Vain Suomessa hankitulla koulutuksella ja työkokemuksella oli ollut merkitystä, aikaisemmassa kotimaassa hankitusta koulutuksesta tai työkokemuksesta ei Suomessa ollut ollut mitään hyötyä. Vartian, Bergbomin, Giorgianin, Rintala-Rasmuksen, Rialan & Salmisen (2007, 57) tutkimuksen mukaan maahanmuuttajien työnsaantiin suurimmin vaikuttavia tekijöitä

ovat juuri suomen kielen taito, työkokemus sekä se, että koulutus ja työkokemus on hankittu Suomessa.

Haastateltavat eivät olleet kokeneet joutuneensa syrjityiksi työharjoittelupaikoiltaan maahanmuuttajataustojensa vuoksi. Suomalaisten suhtautuminen heitä kohtaan oli ollut ymmärtäväistä, ja apua oli tarjottu sitä tarvittaessa. Vartian ym. (2007, 117) tutkimustulokset ovat samansuuntaisia. Maahanmuuttajista 58 % koki saavansa työpaikalla tarvittaessa tukea melko tai erittäin usein.

Maahanmuuttajanaiset korostivat oman motivaation ja toiminnan tärkeyttä uudessa maassa eläessään. Pärjätäkseen ja edetäkseen suomalaisessa yhteiskunnassa maahanmuuttaja ei voi tuudittautua pelkän valtion tarjoaman tuen riittävyyteen, vaan omalla halulla on suuri merkitys. Myös Suokonaution (2008, 82) mukaan oma motivaatio on kaiken oppimisen ja eteenpäin pyrkimisen edellytys.

Perheen ja työharjoitteluiden yhteensovittaminen ei aina ollut haastateltaville yksinkertaista, mutta halu sisällyttää ne kumpikin elämään oli suuri. Perheen merkitystä korostettiin, se toi turvaa ja pysyvyyttä uudessa maassa hankalienkin tilanteiden keskellä. Kaksi haastateltavista maahanmuuttajanaisista asui ydinperheessä ja yksi heistä oli eronnut. Eroon johtavia syitä ei haastattelussa käynyt ilmi. Siimin (2007, 218-241) väitöskirjatutkimuksessa entisen Neuvostoliiton alueelta Suomeen muuttaneet naiset kertovat perhesuhteistaan samansuuntaisia ajatuksia tämän tutkimuksen haastateltavien kanssa. Parisuhdetta jouduttiin uudelleenarvioimaan uudessa maassa yleisen elämäntilanteen muutoksen vuoksi, mutta myös työttömyys ja lähtömaahan verrattuna erilaisten sukupuoliroolien kohtaaminen sysäsivät aviopuolisot keskustelemaan parisuhteesta. Muutto uuteen yhteiskuntaan toi myös uudenlaisia paineita äidin ja lasten suhteisiin. Esimerkiksi vanhempien epävarmuus ja huoli lasten tulevaisuudesta voi kasvattaa vanhemmissa lasten ohjailun tarvetta, mikä taas saa nuoret turhautumaan. Perhe on tärkeä maahanmuuttajanaiselle, mutta aina lapset keskeisimpänä elämän sisältönä ei ole vapaaehtoinen valinta. Vakituisen työn puuttuessa naiset pyrkivät hakeutumaan jonnekin, jossa voi tuntea olevansa hyödyksi ja saa kehittää taitojaan.

10 TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Tutkimuksen jokaiseen vaiheeseen kuuluvat monenlaiset eettiset kysymykset. Tärkeimpiä eettisiä periaatteita ihmistieteissä ovat informointiin perustuva suostumus, luottamuksellisuus, seuraukset ja yksityisyys. Myös esimerkiksi vallankäytön ja tutkijan toiminnan kysymyksiä voidaan pohtia. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 19-20.)

Kun maahanmuuttajanaaisilta kysyttiin halukkuutta tutkimukseen ja haastatteluun, heille kerrottiin mistä tutkimuksessa on kyse ja mitä heiltä siihen osallistuessa odotetaan. Naisille annettiin mahdollisuus myös kieltäytyä osallistumasta haastatteluun. Haastattelutilanteessa käytiin vielä läpi saatekirjeen avulla tutkimuksen tarkoitusta, toteutusta ja luottamuksellisuutta. Maahanmuuttajanaisten kanssa yhteistyössä toimiessa otettiin huomioon heidän suomen kielen taitonsa. Saatekirje ja haastattelukysymykset pyrittiin laatimaan helposti ymmärrettävään muotoon. Väärinymmärryksiä ja epäselvyyksiä pyrittiin välttämään tarvittaessa toistamalla ja tarkentamalla asioita. On mahdollista, että haastattelutilanteissa haastateltava ei ymmärtänyt jokaista kysymystä oikein, ja vastaukset saattoivat jäädä pinnallisiksi puutteellisen suomen kielen taidon vuoksi. Tulkin käyttö haastattelutilanteissa olisi voinut tuoda lisää syvällisyyttä vastauksiin, mutta koska ammattitulkkia ei ollut mahdollista saada, päädyttiin haastattelut tekemään ilman tulkkia luottamuksellisuuden takaamiseksi. Yksi riski haastattelutilanteissa oli myös se, että arkaluontoisista asioista keskusteltaessa haastateltavat eivät kertoneet totuudenmukaisesti ajatuksiaan tutkijalle. Haastattelutilanteet onnistuivat pääpiirteittäin hyvin, paikat olivat rauhallisia eikä turhia keskeytyksiä tullut. Haastattelutilanteissa valitsi ystävällinen ja asianmukainen ilmapiiri, mikä osaltaan varmasti toi tutkimukselle lisää luotettavuutta.

Litteroinnissa haastateltavien suulliset lausumat kirjattiin sanasta sanaan ylös, minkä tarkoituksena oli välttää vääriä tulkintoja suomen kielen tason ollessa heikko. Analysoinnissa pyrittiin objektiivisuuteen ja syvällisesti analysoimaan haastatteluja. Haastateltavien ääni pysyikin hyvin esillä. Raportoinnissa huolehdittiin haastateltavien anonymiteetin säilymisestä. Tutkijan roolissa toimiminen oli en-

simmainen kerta tutkijalle, mikä saattoi heikentää tutkimuksen laatua. Tutkijan rooli ei kuitenkaan tuntunut epämiellyttävältä tai epäsopivalta.

11 POHDINTA

Opinnäytetyöprosessi oli samanaikaisesti sekä tavattoman mielenkiintoinen että raskas ja työteliäs prosessi. Opinnäytetyötä tehdessä oli hetkiä, jolloin tuntui, ettei vastoinikäymisille ole loppua, ja silloin olisi halunnut luovuttaa kokonaan. Sinnik-käällä asenteella työ kuitenkin eteni ja saatiin päätökseenkin. Toisaalta prosessiin sisältyi myös innostusta ja aitoa kiinnostusta tutkittavaan asiaan. Turhautumista prosessissa aiheuttikin eniten itsestä riippumattomat tekijät, kuten ensimmäisen yhteistyökumppanin haluttomuus yhteistyöhön.

Kokonaisuudessaan opinnäytetyöprosessi kesti noin vuoden. Alkuperäiseen aika-
tauluun tuli muutoksia, ja vuoden aikana opinnäytetyön tekemisessä oli jonkin verran taukoja. Tahtia kiristämällä olisi ollut mahdollista saada tutkimus valmiiksi aikaisemmin, mutta toisaalta tauottaminen toi mahdollisuuden ottaa välillä etäisyyttä työhön, mikä usein on eduksi opinnäytetyön laadulle.

Tutkimuksen tulokset olivat pääpiirteittäin yhteneväisiä aikaisempien tutkimusten kanssa. Mielenkiintoista oli, ettei kukaan haastateltavista ollut oikeastaan ollut töissä Suomessa, vaikka harjoitteluja oli suoritettu useita. Tämä kertoo paljon Suomen työmarkkinoiden tilanteesta. Kilpailu on todella kovaa, ja vaatimustaso korkealla. Maahanmuuttajille, elleivät he ole valmiita työskentelemään vain sisääntuloammateissa, esimerkiksi siivoojina, ei tahdo löytyä sopivaa reittiä työelämään.

Tutkimus herätti huomaamaan, ettei maahanmuuttajan suomen kielen taidon merkitystä voi väheksyä. Toimeksiantajan ja muiden viranomaisten näkökulmasta tämä tarkoittaa varmasti sitä, että maahanmuuttajien kielikoulutukseen kannattaa uhrata paljon varoja ja aikaa. Olisi myös ensiarvoisen tärkeää saada maahanmuuttajat itse tietoiseksi asiasta. Kaiken oppimisen taustalla on oma halu oppia uutta, ja tämä pätee myös kielten opiskeluun. Kielikurssien lisäksi erilaiset yhteydet uuteen yhteiskuntaan ja siinä elävään valtaväestöön helpottavat huomattavasti kielen oppimista.

Opinnäytetyöprosessi opetti minulle paljon uutta. Tutkimukseen liittyvää kirjallisuutta lukiessa pääsi hyvin sisälle maahanmuuttajia koskeviin asioihin. Vaikuttavana koin kuitenkin haastatteluissa esiin tulleet maahanmuuttajanaisten ajatukset. Mieleeni painui erityisesti heidän motivaationsa ja halukkuutensa osallistua työelämään Suomessa. Samalla sain kuitenkin hyvän muistutuksen siitä, että kilpailu työelämässä voi olla hyvin kovaa, eikä maahanmuuttajien asema suomalaisilla työmarkkinoilla ole vahva. Toisaalta opinnäytetyöprosessin aikana opin myös esimerkiksi kestämaan epätietoisuutta sekä toimimaan ja joustamaan yllättävissä tilanteissa. Kärsivällisyyttänikin koeteltiin ja jouduin kehittämään uusia toimintamalleja edellisten toimimattomuuden vuoksi. Kaiken kaikkiaan prosessi opetti minulle monenlaisia asioita tutkimuksen aiheeseen liittyen, mutta myös yleisemmin elämään ja ihmisiin liittyen.

Opinnäytetyöhön aihe oli kiinnostava myös yleisesti sosiaalialan ja sosionomin työn näkökulmasta. Maahanmuuttajien määrän Suomessa lisääntyttyä myös sosionomien mahdollisuudet työskennellä heidän parissaan lisääntyvät. Maahanmuuttajan elämä hänen saavuttuaan uuteen maahan joutuu suureen myllerrykseen, jolloin sosionomi voi eri tavoilla olla tukemassa ja ohjaamassa maahanmuuttajaa. Sosiaalialan työntekijät voivat olla merkittävässä asemassa maahanmuuttajan kotoutumisen edistämisessä.

Sosiaalipedagogisesta näkökulmasta tarkasteltuna tutkimuksesta nousee työharjoitteluiden merkitys yhteiskuntaan integroivana tekijänä esiin. Haastateltavat eivät nähneet hyväksi maahanmuuttajalle jäädä kotiin istumaan, vaan pitivät tärkeänä lähtemistä opiskelemaan, työharjoitteluun tai töihin. Heidän ajatuksensa oli, että se edistää heidän kotoutumistansa Suomeen. Kotiinjäävä maahanmuuttaja on todellisessa syrjäytymisvaarassa, ja riskinä on täydellinen marginalisoituminen, jolloin eristäytyään sekä omasta yhteisöstä että kantaväestöstä. Vaikka työharjoittelut eivät suoraan auttaneet haastateltavia työllistymään, niiden merkitystä ei missään tapauksessa voi väheksyä. Sosiaalipedagogisen työn perusajatuksen mukaan työharjoittelut antoivat maahanmuuttajanaisille mahdollisuuden muun muassa osallistua suomalaiseen yhteiskuntaan, kohdata ihmisiä, toteuttaa ja kehittää itseään, tehdä mielekkäitä asioita, kokea itsensä tarpeelliseksi ja etsiä suuntaa elämässä. Työharjoittelut olivat juuri haastateltavien arjessa tapahtuvaa toimintaa,

jonka yhtenä pyrkimyksenä oli elämänhallinta. Uudessa maassa maahanmuuttajan identiteetti saattaa olla hukassa, ja työharjoittelut voivat antaa suuntaa elämään.

Jatkotutkimuksen voisi toteuttaa esimerkiksi sellaisten maahanmuuttajien parissa, jotka ovat työharjoitteluiden jälkeen työllistyneet suomalaisille työmarkkinoille. Olisi mielenkiintoista tutkia heidän polkujaan työelämään. Tutkimus voisi tuoda arvokasta tietoa niistä ratkaisevista tekijöistä, joista on ollut työllistymiselle hyötyä tai haittaa.

LÄHTEET

Painetut lähteet:

Ahtonen, S., Jussila, M. & Kotisaari, L. 2003. Maahanmuuttajat työelämässä. Maahanmuuttajien asettuminen työelämään ja yrittäjyyteen Jyväskylässä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 27.

Arajärvi, P. 2009. Maahanmuuttajien työllistyminen ja kannustinloukot. Helsinki: Sisäasiainministeriön julkaisu 2/2009.

Berry, J. 1976. Human ecology and cognitive style. Comparative Studies in Cultural and Psychological Adaptation. New York: Sage Publications.

Berry, J., Poortinga, Y., Breugelmans, S, Chasiotis, A. & Sam, D. 2011. Cross-Cultural Psychology. Research and Applications. Third edition. Cambridge: Cambridge University Press.

Forsander, A., Ekholm, E., Hautaniemi, P. Ali, A., Alitolppa-Niitamo, A, Kyntäjä, E. & Quoc Cuong, N. 2001. Monietnisyys, yhteiskunta ja työ. Helsinki: Palmenia-kustannus, 8.

Forsander, A. & Ekholm, E. 2001. Maahanmuuttajat ja työ. Teoksessa: Forsander, A., Ekholm, E., Hautaniemi, P. Ali, A., Alitolppa-Niitamo, A, Kyntäjä, E. & Quoc Cuong, N. 2001. Monietnisyys, yhteiskunta ja työ. Helsinki: Palmenia-kustannus, 58-82.

Forsander, A. 2001. Etnisten ryhmien kohtaaminen. Teoksessa: Forsander, A., Ekholm, E., Hautaniemi, P. Ali, A., Alitolppa-Niitamo, A, Kyntäjä, E. & Quoc Cuong, N. 2001. Monietnisyys, yhteiskunta ja työ. Helsinki: Palmenia-kustannus, 32, 37-38.

Frantti, P. 2008. Maahanmuuttajien työelämäharjoittelukokemuksien yhteydestä kotoutumiseen. Pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto.

Harakkamäki, L. 2007. Seitsemän maahanmuuttajanaisen polku työhön. Teoksessa: Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Helsinki: Väestöliitto, 390.

Heikkilä, E. & Pikkarainen, M. 2006. Maahanmuuttajien työllisyys. Teoksessa: Martikainen, T. (toim.) 2006. Ylirajainen kulttuuri. Etnisyys Suomessa 2000-luvulla. Helsinki: Hakapaino.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2010. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Huttunen, L. 2002. Kotona, maanpaossa, matkalla. Kodin merkitykset maahanmuuttajien omaelämäntarinoissa. Tampereen yliopisto. Suomen Kirjallisuuden Seura.

Hämäläinen, J. 1999. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopion yliopisto.

Hämäläinen, J. & Kurki, L. 1997. Sosiaalipedagogiikka. Porvoo: WSOY.

Lahti 2007. Lahden maahanmuuttajien kotouttamisohjelman seurantatoimikunta 2007. Maahanmuuttajien kotouttamisohjelman seurantaraportti 2006.

Majuri, M. 2004. Maahanmuuttajat työharjoittelussa: kokemuksia työyhteisöjen vuorovaikutuksesta ja tiedonkulusta. Jyväskylän yliopisto.

Martikainen, T. & Tiilikainen, M. 2007. Maahanmuuttajanaiset. Käsitteet, tutkimus ja työ. Teoksessa: Martikainen, T. & Tiilikainen, M. (toim.) 2007. Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Helsinki: Väestöliitto, 19, 24, 29-30.

Nieminen, S. 2011. Kuulumisen politiikkaa: Maahanmuuttajasairaanhoitajat, ammattikuntaan sisäänpääsy ja toimijuuden ehdot. Tampereen yliopisto. Tampere University Press.

Opetushallitus 2007. Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutus. Suositus opetussuunnitelmaksi. Helsinki: Edita Prima Oy.

Opetushallitus 2001. Maahanmuuttajat kotoutuvat – koulutus sen tukena. Yliopistopaino.

Siim, P. 2007. Äidit ja heidän lapsensa. Perhesuhteista neuvottelua ylirajaisissa perheissä. Teoksessa: Martikainen, T. & Tiilikainen, M. (toim.) 2007. Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Helsinki: Väestöliitto, 218-241.

Suokonautio, J. 2008. Palapelin palat paikoilleen. Maahanmuuttajien kokemuksia kotoutumiskoulutuksesta ja ehdotuksia sen kehittämiseksi. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.

Sutela, H. 2005. Maahanmuuttajat palkkatyössä. Teoksessa: Paananen, S. (toim.) 2005. Maahanmuuttajien elämää Suomessa. Helsinki: Tilastokeskus.

Tarnanen, M. & Suni, M. 2005. Maahanmuuttajien kieliympäristö ja kielitaito. Teoksessa: Paananen, S. (toim.) 2005. Maahanmuuttajien elämää Suomessa. Helsinki: Tilastokeskus.

Tiilikainen, M. 2008. Menestyvät maahanmuuttajanaiset. Helsinki: Väestöliitto.

Tiilikainen, M. & Martikainen, T. 2005. Yhteenveto ja keskustelu. Teoksessa: Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Helsinki: Väestöliitto.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Uusikylä, P., Tuominen, A., Reuter, N. & Mäkinen, A-K. 2005. Kannattaako kotoutumiskoulutus? Maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen arviointi. Työpoliittinen tutkimus. Helsinki: Työministeriö.

Vartia, M., Bergbom, B., Giorgiani, T., Rintala-Rasmus, A., Riala, R. & Salmi-

nen, S. 2007. Monikulttuurisuus työn arjessa. Helsinki: Työministeriö.

Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Elektroniset lähteet:

Etnisten suhteiden neuvottelukunta 2005. Kala kuivalla maalla: Kotoutuminen maahanmuuttajan näkökulmasta. Työhallinnon julkaisu 344. Helsinki. Työministeriö. [viitattu 23.2.2011]. Saatavissa:

http://www.esr.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/07_julkaisu/thj344.pdf

Harakkamäki, L. 2008. Maahanmuuttajanaisten polku työhön. Tutkimus maahanmuuttajanaisten työllistymisestä Suomen työmarkkinoilla. Tampereen yliopisto. [viitattu 23.2.2011]. Saatavilla: <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/lisuri00079.pdf>

Lahden ammattikorkeakoulu 2011. Myanyuban-/Kotona-hanke. [viitattu 27.8.2011]. Saatavilla: <http://www.lamk.fi/myanyuban/>

Laki maahanmuuttajien kotoutumisesta ja turvapaikkahakijoiden vastaanotosta 493/1999. Finlex [viitattu 13.12.2010]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990493>

Maahanmuuttovirasto. [viitattu 23.2.2011]. Saatavissa: <http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?path=2762>

Maahanmuuton vuosikatsaus 2009. Sisäasiainministeriön julkaisu. [viitattu 23.2.2011]. Saatavissa: <http://www.migri.fi/download.asp?id=Maahanmuuton+vuosikatsaus+2009;2007;{BFD5E49E-A1D0-4FE3-9E98-9D019F780E2E}>

Marjeta, M. 2008. Työssäoppimalla kotoutumisen polulle. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. [viitattu 24.2.2011]. Saatavissa:

https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/19974/jamk_1233051822_4.pdf?sequence=1

Samovaari-projekti / Koti ja Kuusi osuuskunta 2011. [viitattu 27.8.2011]. Saatavilla: <http://www.kotijakuusi.fi/samovaari.html>

Työministeriö 2002. Selonteko kotouttamislain toimeenpanosta -projekti. Loppu-raportti. Työhallinnon julkaisu 316. [viitattu 23.2.2011] Saatavissa: http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/07_julkaisu/thj316.pdf

LIITTEET

LIITE 1

TEEMAHAASTATTELU

Saatekirje

Olen sosionomiopiskelija Lahden ammattikorkeakoulusta, ja tekemässä opinnäytetyötä aiheesta Työharjoittelun merkitys maahanmuuttajanaisten kotoutumiseen. Tarkoitukseni on siis selvittää maahanmuuttajanaisten kokemuksia työharjoittelusta. Suuri kiitos sinulle, kun olet suostunut luovuttamaan puhelinnumeroni minulle ja halunnut osallistua tutkimukseeni. Toteutan tutkimuksen siis haastattelemalla ja haastattelu äänitetään. Haastattelujen jälkeen kirjoitan äänitallenteet tekstimuotoon. Korostan, että haastattelun aineisto tulee ainoastaan minun omaan käyttööni. Aineiston käsittely on luottamuksellista, ja tuhoan aineiston kun opinnäytetyöni on valmis. Tiedot haastateltavista ovat lopullisessa opinnäytetyössä sellaisessa muodossa, ettei ketään voida siitä tunnistaa (en siis esimerkiksi mainitse siinä nimiänne).

Laura Koskela

040-----

Haastattelukysymykset

Taustatiedot:

Ikä?

Äidinkieli, muu kielitaito?

Milloin olet muuttanut Suomeen?

Missä olet asunut?

Siviilisääty? (jos naimisissa puolison, ikä ja ammatti)

Lasten lukumäärä? Yhteydenpito heihin, asuvatko Suomessa tai muualla?

Asumismuoto? Millä kielellä perheessä kommunikoidaan?

Sosiaaliset verkostot, suomalaiset ja oman yhteisön ystävät?

Kotoutuminen:

Onko sinulle tehty kotoutumissuunnitelma?

Oletko työvoimatoimiston asiakas?

Oletko Samovaarin/Koti ja Kuusi osuuskunnan asiakas?

Mitä sinä ajattelet sanasta kotoutuminen, mitä se merkitsee?

Oletko itse mielestäsi kotoutunut Suomeen?

Mitkä tekijät ovat edistäneet sinun kotoutumistasi Suomeen?

Mitkä tekijät haitanneet/jarruttaneet/estäneet kotoutumista?

Opiskelu:

Koulutustausta muualla?

Koulutus Suomessa? (aikaisemmat, nykyiset, tulevat koulut ja opiskelut)

Työharjoittelu:

Mitä, missä, milloin olet ollut työharjoittelussa?

Kuka työharjoittelun järjesti, minkälainen paikka oli?

Oppiko työharjoittelussa kieltä tai ammattitaitoa tai työpaikan tapoja ja kulttuuria?

Mikä työharjoittelussa oli helppoa, mikä vaikeaa?

Mitä hyötyä tai haittoja työharjoittelusta sinulle on ollut?

Millainen merkitys sinun mielestäsi työharjoittelulla on ollut Suomeen kotoutumisen kannalta?

Työharjoittelun merkitys ammatinvalintaan?

Työharjoittelun merkitys työllistymiseen?

Työ:

Työtausta ja työkokemus muualla?

Työtausta ja työkokemus Suomessa?

Työt tulevaisuudessa?

Työt ennen työharjoittelua, ja sen jälkeen?

Työn merkitys Suomeen kotoutumisen kannalta?

Millainen rooli työllä on elämässäsi, pidätkö sitä tärkeänä vai et?

Perhe:

Miten olet onnistunut sovittamaan perhe-elämän ja työn tai työharjoittelun yhteen?

Onko perheesi estänyt tai edistänyt työntekoa tai työharjoitteluja?

Miten työharjoittelut ovat vaikuttaneet perheeseesi?

Lopuksi:

Mitä tulevaisuuden toiveita sinulla on?

Haluatko vielä sanoa jotakin erityistä?